

**BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ**

**Bingol University
Journal of Social Sciences Institute**

ISSN: 1309-6672

Yıl/Year: 2 Cilt/Volume: 2 Sayı/Issue: 4 Güz/Autumn 2012

Ebsco HOST PUBLISHING

ASOS INDEX
Tarafından Full Text Taranmaktadır.

Bingöl

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

Bingol University
Journal of Social Sciences Institute

ISSN: 1309-6672

Yıl/Year: 2

Cilt/Volume: 2

Sayı/Issue 4

Güz/Autumn 2012

Sahibi / Owner:

(Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Adına)
(Of Behalf of Bingol University Social Sciences Institute)
Prof. Dr. Gıyasettin BAYDAŞ

Editörler / Editors:

Doç.Dr. Sait PATIR
Doç. Dr. Abdülbaki ÇETİN
Yrd. Doç. Dr. Yaşar BAŞ
Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÜVEN
Yrd. Doç. Dr. Abdulvahap BAYDAŞ

Yazı İşleri Müdürü / Editor in Chief:

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÇALDAK

Yayın Kurulu / Editorial Board:

Prof. Dr. Kazım YOLDAŞ
Prof. Dr. Ali Yılmaz GÜNDÜZ
Prof. Dr. Mehmet Halil ÇİÇEK
Prof. Dr. Mehmet ÇELİK
Doç. Dr. Sait PATIR
Yrd. Doç. Dr. Abdullah AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Ahmet KAYINTU
Yrd. Doç. Dr. Aznavur DEMİRPOLAT
Yrd. Doç. Dr. Fikret OSMAN
Yrd. Doç. Dr. Kasım TATLILIOĞLU
Yrd. Doç. Dr. Mehmet KAYA

Kapak Tasarım / Cover Design:

Ali OFLAZ

E-Dergi Sorumlusu / Contact Person of e-Journal:

Öğr. Gör. Özgür AYDIN

Dergi Sekreteryası ve İletişim / Secretary of Journal and Communication:

Bingöl Üniv. Sos. Bil. Enst. Sekreteryası: sosbil@bingol.edu.tr

İngilizce Redaktör / English Redactor:

Arş. Gör. Önder ÇAKIRTAŞ

Dergi Yazışma Adresi / Correspondence Adress:

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü 12100-BİNGÖL
Tlf: 0 (426) 215 00 72 **Faks :** 0 (424) 215 10 17 **e-posta:** sosbil@bingol.edu.tr

Basım Yeri / Place of Publication:

Serhat Kitap Kırtasiye ve Matbaacılık Sivas Cad. Şehir Pasajı NO: 11
Tlf: 0(422)353 35 66 **e-posta:** egemen.44@hotmail.com – serhatdigital@hotmail.com

- Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, **yılda iki kez yayımlanan, Ulusal Hakemli, bilimsel** bir dergidir. Dili Türkçe ve İngilizcedir.
- Yayımlanan yazıların her türlü hukukî ve bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Derginin her hakkı saklıdır. Dergide yayımlanan yazılar kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.
- Dergimizin PDF formatına Enstitümüz Web sayfasından ulaşılabilir.

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ KADEME ÖĞRENCİLERİNİN ÇEVREYE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ¹

Investigation of First Grade Elementary Students' Views on Environment

Cihat YAŞAROĞLU²

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim birinci kademe (1., 2. ve 3. sınıf) öğrencilerinin çevre ile ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma verileri 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında Bingöl ilinde çeşitli okullarda öğrenim görmekte olan 1., 2. ve 3. sınıf öğrencilerinden yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak elde edilmiştir. Görüşmeler öğrencilerle yüz yüze olarak yapılmıştır. Görüşme formunda, öğrencilerin çevre ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçları öğrencilerin çevre ile ilgili düşüncelerinin olumlu olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim öğrencileri, birinci kademe, çevre ile ilgili görüşler

ABSTRACT

This study aims to determine environment-related opinions and ideas of the students in the 1st, 2nd and 3rd grades of the primary school. The qualitative method has been used in the study. Research data were obtained from various schools' 1st, 2nd and 3rd grade students in Bingöl in 2010-2011 academic years by using semi-structured interview forms. The interview was carried out face to face with students. In the form of the interview, the students are asked to determine their views on the environment. The data obtained were analyzed by descriptive research results. The results of the analysis show that the students have positive thoughts about environment.

Keywords: elementary school students, the first stage, opinions about the environment

1.GİRİŞ

Çevre ile ilgili yaşanan sorunların temelinde insanların olumsuz tutumları yatmaktadır. Özellikle erken yaşlarda kazanılmış olan olumsuz

¹Bu çalışma Cihat YAŞAROĞLU'nun (2012) Doktora Tez çalışmasından oluşturulmuştur.

²Yrd. Doç. Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, cyasaroglu@bingol.edu.tr

tutumlar, çevre sorunlarının ortaya çıkmasında etkili olduğu gibi sorunların çözülmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Çevrenin uzun dönemdeki durumu, gelecek kuşakların çevreye özen göstermesi ile yakından ilişkilidir. Çocukluk Birliği (ChildhoodAlliance) adlı kuruluş tarafından yayınlanan bir raporda, çocukluk döneminin doğal dünyaya ilişkin endişe, ilgi, farkındalık, eğilim, değer verme ve bilgi kazanma açılarından kritik bir dönem olduğu belirtilmektedir. Erken yaşlarda çevre ile ilgili olumlu tutum geliştiremeyen öğrenciler, ömürleri boyunca bir daha olumlu tutum geliştirememe riski ile karşı karşıya kalabilirler. Şayet öğrenci erken yaşlarda olumsuz tutum geliştirmişse, bu tür olumsuz tutumlar neredeyse kemikleşmekte, gelecekteki istenmedik davranışların temelini atmaktadır. Bu yaşta kazanılan olumlu tutumlar, sonraki yaşamı için öğrencilere bir temel teşkil etmektedir. Erken yaşlarda doğayla ilgili ilişkilerde empatinin gelişmesi ve doğaya karşı sevginin oluşmasında olumlu tutumlar oldukça önemlidir. Bu nedenlerden dolayıdır ki; erken yaşlardaki çevre eğitimi ve çevreye ilişkin çalışmalara erken yaşlarda başlanması büyük önem taşımaktadır (Chapman&Sharma, 2001; Erten, 2004; Fussel, Tarihsiz;Gökçe ve diğerleri, 2007).

Gerçekte çevre sorunlarının nedenlerini, insanların yaşam biçimleri, sahip oldukları değer yargıları ve tutumlar oluşturmaktadır. Bu nedenle, çevre sorunlarının önlenmesinde günümüz insanının doğaya bakış açısını değiştirecek, değerlerini ve tutumlarını biçimlendirecek bir eğitim büyük önem taşımaktadır.Çevresel tutumları ölçmek için yapılan araştırmalarda eğitimin çevresel tutumlar açısından kilit konumunda bir değişken olduğunu göstermiştir. Günümüz çevre problemlerini anlamak için yüksek düzeyde bir çevresel bilgiye ihtiyaç vardır. Çevre konuları ile ilgili eğitim, çevrenin korunması, sorumlu davranışların ortaya çıkarılması için hayati bir öneme sahiptir (Gökçe, Kaya, Aktay ve Özden, 2007; Kalantari, Fami, Asadi&Mohammadi, 2008; UNEP, 2011).

Tüm canlılar arasında, bulunduğu ortamı en çok etkileyen canlı, insandır. İnsandan başka hiçbir canlı, geniş bitki alanlarını kaldırarak toplu barınak yerleri yapmadığı ve tarım alanları açmadığı gibi, madenleri cansız ortamdan çıkaramamakta ya da insan yapısı kimyasal

maddeler üreterek ortama katamamaktadır. Böylelikle insan, canlı-cansız çevrenin çok hızla ve düzensiz bir şekilde değişmesinin sorumluluğunu yüklenmiş durumdadır (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1993: 15).

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, ilköğretim birinci kademe birinci devre öğrencilerinin (1., 2. ve 3. sınıf), çevre ile ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Bu genel amaç doğrultusunda araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

İlköğretim öğrencilerinin;

- su kaynakları,
- çevre kirliliği,
- canlı hayvanlar,
- geri dönüşüm,
- enerji tasarrufu ve
- çevreye yönelik sorumlu davranışlar hakkındaki düşünceleri nelerdir?

2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmada nitel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 39) nitel araştırmayı “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir yöntemin kullanıldığı araştırma” olarak tanımlamaktadırlar. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden “Durum Çalışması” yaklaşımına dayalı bir çalışmadır. Durum çalışması “(1) güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan, (2) olgu ve içinde bulunduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı ve (3) birden fazla kanıt veya veri kaynağının mevcut olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 277).

2,2,ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma grubunun belirlenmesinde Bingöl İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 2009–2010 sayısal verilerinden faydalanılmıştır. Örneklem alınmasında “amaçlı örnekleme yöntemlerinden” olan “maksimum çeşitlilik örnekleme” yöntemi kullanılarak il merkezi, ilçe merkezi ve köy merkezinden birer okul; her okulun 1. 2. ve 3. sınıflarından cinsiyete göre eşit dağılım gözetilerek 2 kız ve 2 erkek öğrenci olmak üzere toplam 36 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme “görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve bu örnekleme çalışana probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaya” amacı taşıyan bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 108). Görüşme yapılan öğrencilerin yerleşim yeri ve okullarına göre dağılımları tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1 Kişisel Bilgilere Göre Görüşme Yapılan Öğrencilerin Dağılımı

Kişisel Bilgiler	(N= 36) f%	
<i>Cinsiyet</i>		
Erkek	18	50
Kız	18	50
<i>Sınıf/Düzeyi</i>		
1. sınıf	12	33.3
2. sınıf	12	33.3
3. sınıf	12	33.3
<i>Yerleşim Yeri</i>		
İl	12	33.3
İlçe	12	33.3
Köy	12	33.3
<i>Okul Adı</i>		
İMKB Mustafa Paşa İÖÖ	12	33.3
Şehit Serkan Gencer İÖÖ	12	33.3
İMKB Sarıçiçek İÖÖ	12	33.3

Tablo incelendiğinde cinsiyet, sınıf düzeyleri, yerleşim yerleri ve okullara göre eşit dağılımın gözetildiği görülmektedir. Cinsiyete göre 18 erkek ve 18 kız; sınıf düzeyi, yerleşim yeri ve okullara göre her sınıftan 12’şer öğrenci ile görüşme yapılmıştır.

2.3. VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZİ

Veriler görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Öğrencilerden veri toplamak için açık uçlu sorulardan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda yer alacak soruları belirlemek için alan taraması yapılmış (Aslan, Sağır ve Cansaran, 2008; Atasoy ve Ertürk, 2008; Bonnet& Williams, 1998; Erdoğan, 2009; Laza, Lotrean, Pintea&Zeic, 2009; Prokop&Tunnicliffe, 2008; Sağır, Aslan ve Cansaran, 2008; Tuncer, Sungur, Tekkaya ve Ertepinar, 2004) ve taslak bir form oluşturulmuştur. Görüşme formunun iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, hazırlanan form iki uzmana inceletilmiş, dönütler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Daha sonra üç kişilik bir öğrenci grubu ile ön görüşme yapılarak, sorular dil ve anlam bakımından incelenmiştir. Ön uygulaması yapılan görüşme kayıtları, ses kayıt cihazından dinlenerek yapılan döküm iki uzmana dinletilmiş, soruların amacına hizmet etme düzeyleri sorgulanmıştır. Geri bildirimler dikkate alınarak gerekli düzenlemeler yapılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir. Görüşme sorularının istenen verileri sağladığı düşünülerek, görüşmenin yapılması kararlaştırılmıştır.

İyi bir görüşme sürecinin dinamikleri dikkate alınarak; sohbet tarzında, teşvik edici ve geri bildirimde bulunup, akışa göre gerekli değişiklikler yapılarak, görüşme sürecini kontrol edip, yansız ve empatik olmaya (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 140) dikkat edilmiştir. Görüşme formunda çevreye yönelik görüş ve düşünceleri belirlemek amacıyla yer alan sorular araştırmacı tarafından öğrencilere yöneltilmiş, öğrencilerin verdikleri cevaplar ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Her bir öğrenci ile yapılan görüşme ortalama 30 dakika sürmüştür. Kaydedilen cevaplar araştırmacı tarafından dinlenerek kâğıda dökülmüştür.

Nitel araştırma yoluyla elde edilen verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. “Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 224). Soru maddeleri 36 öğrenciye sorularak, kayıt altına alınan cevaplar araştırmacı tarafından dinlenmiş ve görüşme dökümü formu oluşturulmuştur. Görüşmenin dökümü yapıldıktan sonra, yapılan dökümler okunarak kodlamalar oluşturulmuştur. Daha sonra kodlar bir araya getirilerek bulguların ana hatlarını oluşturacak

kategoriler oluşturulmuştur. Belirlenen temalar altındaki kodlar bir birleriyle ilişkili açıklanarak yorumlanmış ve araştırmacının amacı doğrultusunda sonuçlar ortaya konulmuştur.

3,BULGULAR

Su Kaynaklarına İlişkin Öğrenci Görüşleri

Görüşmeye katılan öğrencilere, “Açık bırakılmış ve suyu boşa akan bir musluk görersen ne yaparsın? Neden?” sorusu sorulmuştur. Buna göre öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Öğrencilerin “Su Kaynakları” ile İlgili Görüşlerinin Dağılımı

“Su Kaynakları” ile İlgili Görüşler	f
Sular boşa akmasını diye kapatırım.	14
Sular bitmesin diye kapatırım.	2
Su ve para boşa gitmesin diye kapatırım.	3
Paramız çok gitmesin diye kapatırım.	8
Okul suları boşa akmasını diye kapatırım.	2
Tasarruf yapmak için kapatırım.	5
Musluklar bozulur.	1
Toplam	36

Tablo 1’de görüldüğü üzere su tasarrufu ile ilgili olarak kendilerine yöneltilen soruya öğrencilerin tamamı “açık bırakılan suyu kapatma” yönünde cevap verdikleri görülmektedir. Verilen cevapların dağılımına bakıldığında ise öğrencilerden 14’ü “sular boşa akmasını diye”, 2’si “sular bitmesin diye”, 3’ü “su ve para boşa gitmesin diye”, 8’i “paramız boşuna gitmesin diye”, 2’si “okul suları boşa akmasını diye”, 5’i “tasarruf yapmak için” ve 1’i de “musluklar bozulmasını diye suları kapatacakları yönünde cevaplandırmışlardır. “Açık bırakılmış ve suyu boşa akan bir musluk gördüğünde” ne yapacağını belirten öğrenciler şu ifadeleri kullanmışlardır:

“Suların boşu boşuna akmaması için suları kapatırım.” (Ö1)

“Açık olan bir musluğu hemen kapatırım. Sular boşa giderse dünyadaki bütün sular biter artık yaşayamayız.” (Ö4)

“Musluğu kapatırım suyumuz ve paramız boşa gitmesin.” (Ö5)

“İçerim. Su boşa akıyorsa kapatırım. Çünkü para çok gider.” (Ö13)

“Kapatırım. Çünkü çok su faturası gelir, musluklar bozulur.” (Ö19)

Öğrencilere ikinci soru olarak “Sence su kaynakları gün gelip tükenir mi? Neden?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplar ve nedenleri ile ilgili görüşlere ait frekans dağılımları Tablo 3’te gösterildiği gibidir.

Tablo 3: Su Kaynaklarının Tükenme Durumuna İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Su Kaynakları”na İlişkin Görüşler	f
Dünya susuz kalabilir.	3
Çeşmeler boşa akarsa sular tükenebilir.	7
Çok harcarsak sular tükenebilir.	2
Güneş buharlaştırır ve sular tükenebilir.	2
Tasarruflu kullanmazsak sular tükenebilir.	7
Su kaynakları tükenmez.	6
Düzenli kullanmazsak sular tükenebilir.	1
Her zaman su olur, sular tükenmez.	6
Sular bitebilir, su biterse elektrik de olmaz.	1
Sular kesilebilir ama bitmez.	1
Toplam	36

Öğrencilerin su kaynaklarının tükenmesine ilişkin görüşleri incelendiğinde “sular bitebilir” “sular bitmez” şeklinde iki kategori karşımıza çıkmaktadır. 23 öğrenci değişik nedenlerle su kaynaklarının tükenebileceğine inanırken, 13 öğrencinin ise yine değişik nedenlerle su kaynaklarının tükenmeyeceğine inanmaktadırlar. 7 öğrenci, boşa akan çeşmeler kapatılmazsa su kaynaklarının tükenebileceği görüşündedirler. Çok su harcandığında suların tükenebileceğini iddia eden öğrencilerin sayısı 2 iken, güneşin suyu buharlaştırıp suların kuruyacağına inanan öğrenci sayısı da yine 2 olarak görünmektedir. Suyun tasarruflu olarak kullanılmasına inanan ve tasarruflu kullanılmadığı takdirde su kaynaklarının tükeneceğini iddia eden öğrencilerin sayısı da 7 olarak belirlenmiştir. Herhangi bir neden ileri sürmeden sadece su kaynaklarının tükenmeyeceğini öne süren 6 öğrenci bulunmaktadır. Yeryüzünde sular boldur, her zaman su olur ve sular tükenmez diyen öğrencilerin sayısı da 6 olarak görünmektedir. Kalan diğer üç öğrenciden birisi suların kesilebileceğini ama asla tükenmeyeceğini, bir öğrenci su bitebilir ve su biterse elektriğin de biteceğini, son olarak diğer bir öğrenci ise suları düzgün kullanmazsak su kaynaklarının tükenebileceğini öne sürmektedir.

“Sular bitebilir” tema grubuna ait öğrenci görüşlerinden bazıları da şu şekildedir:

“Su kaynakları gün gelip tükenebilir. Su çok da olsa belki tükenebilir. Biz ihtiyacımız kadar olanı kullanmıyoruz.” (Ö 2)

“Su kaynakları tükenbilir. Muslukları boşa açmamalıyız. Kapatmazsak dağlardan gelen sular boşa gider, dağdan gelen sular biter ve susuz kalırız.” (Ö 8)

“Sular bitmez” tema grubuna ait öğrenci görüşlerinden bazıları ise şu şekildedir:

“Su kaynakları tükenmez.” (Ö 13)

“Dünyadaki sular bitmez. Dünyanın suyu çoktur.” (Ö 24)

3,1,TEMİZLİK İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Öğrencilerin kendi yakın çevrelerinden başlayarak, çevre temizliğine ne kadar dikkat ettikleri ile ilgili iki farklı soru yöneltilmiştir. İlk olarak öğrencilere, yakın çevrelerinde yere çöp atmakta olan bir öğrenci gördüklerinde, o öğrenci hakkında neler hissettikleri sorulmuştur. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara ait dağılım Tablo 4’te görüldüğü gibidir.

Tablo 4: Öğrencilerin Çöpünü Yere Atan Öğrenciye İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

“Yere çöp atmaya” İlişkin Görüşler	f
Terbiyesizdir.	1
Çöpünü çöp kovasına atсын diye uyarmalıyız.	8
Hem uyarırım, hem de çöpünü alır çöp kovasına atarım.	7
Çevresine zarar veren bir çocuktur, uyarmalıyız.	1
Çevresini iyi kullanmıyor.	1
Kötü bir çocuktur.	9
Temiz olmayan bir çocuktur.	1
Çevreyi korumadığı için uyarmalıyız.	3
Çevremizi temiz tutması için uyarmalıyız.	3
Çevresini sevmeyen bir çocuktur.	2
Toplam	36

Öğrencilerin çevresine çöp atan öğrencilere ilişkin görüşlerine bakıldığı zaman, bu tür öğrencinin davranışlarının bütün katılımcılar tarafından “olumsuz” davranış olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu

tür davranışı “olumsuz” kabul eden 9 katılımcı bu öğrencilerin “kötü bir çocuk olduğunu”; 8 katılımcı “Çöplerini çöp kovasına atmaları için uyarmalıyız”, 7 öğrenci “Hem uyarıp, hem de çöpleri kendileri kaldırarak çöp kovasına atacaklarını”, 3 katılımcı “çevreyi korumadığı için uyarılması gerektiğini”, 3 katılımcının “çevreyi temiz tutması için uyarmamız gerektiğini”, 2 katılımcı “çevresini sevmeyen bir öğrenci olduğunu”, ve birer katılımcı ise “temiz olmayan bir çocuk olduğu”, “çevresini iyi kullanmayan”, “çevresine zarar veren bir çocuk olduğu” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin konu ile ilgili bildirmiş oldukları görüşler şu şekildedir:

“Bu öğrencinin terbiyesiz olduğunu, anne babasından terbiye almamış olduğunu düşünürüm. Yere çöp atmak yanlıştır.” (Ö1)

“Çöpleri yere atanları uyarırım. Ya onların çöpleri çöp kovasına atmaları için uyarırım ya da çöpü kendim alır çöp kovasına atarım. Bunu da çevremizin temiz olması için yaparım.” (Ö2)

Çöpünü yere atan bir öğrenci görürsem onu uyarırım. Derim ki bir daha yapma. Ona, kendi çöplerini yerden kaldırarak çöp kovasına atması gerektiğini söylemeliyiz.” (Ö4)

“O çocuğun çevresini iyi kullanmadığını düşünürüm. Çünkü çevreyi kirletiyor. Çevre kirlense bize zararı var. Her yer çöplük gibi olur.” (Ö8)

“Çöpünü yere atan çocuk çevreyi korumuyor. Onu uyarmalıyız.” (Ö10)

“Onu uyarırım. Çevremizi temiz tutalım, diğer okullardaki çocuklardan daha temiz olmalıyız.” (Ö18)

Çevre temizliği ile ilgili olarak öğrencilere “Başkası tarafından yere atılan bir çöpü yerden kaldırıp çöp kovasına atan öğrenciler hakkında ne düşünüyorsun?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilerek Tablo 5’te görüldüğü gibi tablolaştırılmıştır.

Tablo 5: Yerden Başkasının Çöpünü Kaldıran Öğrencilere İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Başkasının Attığı Çöpü Toplamaya” İlişkin Görüşler	f
Güzel bir şey yapıyor.	5
Ona teşekkür edilmeli.	1
Onunla arkadaş olunabilir.	1
Çevreyi temiz tuttukları için iyidirler.	10
Çevreyi temiz tuttuğu için onu severim.	1

Cihat YAŞAROĞLU, İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Çevreyi koruduğunu düşünürüm.	2
Çevreyi temiz tutarlar.	4
Mutlu olmalıyız.	3
İyi öğrencidir.	5
İyi ve düzenli öğrencilerdir.	1
Çevreyi korudukları için iyidirler.	3
Toplam	36

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde bütün katılımcıların, başkası tarafından yere atılmış olan bir çöpün yine bir başkası tarafından yerden kaldırılarak çöp kovasına atılma eylemini “olumlu” gördükleri anlaşılmaktadır. Öğrenciler bu tür bir davranışın olumlu olmasını değişik şekilde açıklamışlardır. Yerden çöp toplayan öğrenciler ile ilgili verilen cevapların dağılımı incelendiğinde 10 öğrencinin “Çevreyi temiz tuttukları için iyidirler.”, 5’er öğrencinin “Güzel bir şey yapıyorlar” ve “İyi öğrencilerdir.” dedikleri görülmektedir. 4 öğrenci “Çevreyi temiz tutarlar” derken, 3’er öğrenci ise “Onları düşününce mutlu olmalıyız” ve “Çevreyi korudukları için iyidirler” demişlerdir. 2 öğrenci “çevreyi koruduklarını” düşünürken; 1’er öğrenci ise “İyi ve düzenli öğrenci oldukları”, “çevreyi temiz tuttukları için onları sevdiğini”, “Ona teşekkür edilmesi gerektiğini” ve “Onunla arkadaş olunabileceği” yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir:

“Başkasının çöpünü yerden alarak çöp kutusuna atan birilerini görürsem ona teşekkür ederim.” (Ö4)

“Gider ve onunla arkadaş olurum.” (Ö5).

“Yerden çöp toplayan çocuklar iyidirler. Çünkü etrafımızı temiz tutuyorlar. Eğer onlar toplamasaydı çevremiz çok kirlenirdi, burnumuza pis kokular gelirdi.” (Ö6)

“Çevreyi temiz tuttuğunu düşünürüm. Çünkü yerdeki çöpleri kaldırarak çöp kovasına atmıştır.” (Ö11)

“İyi bir çocuk olduğunu düşünürüm. Çünkü düzenli bir çocuk, çöpünü yere atmıyor.” (Ö16)

“Öyle bir arkadaşım var. Çevreyi koruyan iyi biri olduğunu düşünüyorum.” (Ö17)

3,2,HAYVAN SEVGİSİ İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Öğrencilere yöneltilen iki soru ile öğrencilerin hayvanlar ile ilgili olan görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili olarak öğrencilere “Bazı çocuklar hayvanlar ile zaman geçirmeyi seviyorlar. Bu konu ile ilgili sen ne düşünüyorsun?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiş ve dağılımları tablolaştırılmıştır (Tablo 6).

Tablo 6: Hayvanlarla Zaman Geçirmeye İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Hayvanlarla zaman geçirmeye ” İlişkin Görüşler	f
Hayvanlarla zaman geçirmek güzel bir şey	2
Hayvanlarla zaman geçirmek eğlenceli	2
Hayvanları seviyorum.	24
Boş zamanımda hayvanlarla oynamayı severim.	1
Hayvanlara yardımcı olmalıyız.	1
Onların da dostlukları vardır.	1
Her birisinin farklı özellikleri olduğu için onları seviyorum.	1
Faydalı oldukları için onları seviyorum.	2
Hayvanların ihtiyaçlarını gidermeliyiz.	1
Bazı hayvanları severim bazılarından da korkarım.	1
Toplam	36

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde karşımıza “olumlu” bir sonuç çıkmaktadır. Öğrencilerin tamamı hayvanlarla zaman geçirme eylemini “olumlu” karşılamaktadırlar. Öğrencilerin hayvanlarla zaman geçirmeye ilişkin görüşlerine bakıldığı zaman, değişik sebeplerle bile olsa bütün öğrencilerin hayvanları sevdikleri yönünde görüş bildirdikleri anlaşılmaktadır. 24 öğrenci farklı bir açıklama yapmadan hayvanları sevdiklerini ifade ederken; 2’şer öğrenci “hayvanlarla zaman geçirmeyi eğlenceli”, “hayvanlarla zaman geçirmek güzel” ve “faydalı oldukları için hayvanları seviyorum” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Birer öğrencinin ise “Boş zamanlarımda hayvanlarla oynamayı severim.”, “Hayvanlara yardımcı olmalıyız.”, “Onların da dostlukları vardır.”, “Her birisinin farklı özellikleri olduğu için onları severim.”, “Hayvanların ihtiyaçlarını gidermeliyiz.” ve “Bazı hayvanları severim, bazı hayvanlardan da korkarım” şeklinde fikir bildirmişlerdir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar şu şekildedir:

“Hayvanları seviyorum. Evde balığım var. Hayvanlar güzeldir. Her canlının da yaşamaya hakkı vardır.” (Ö8)

“Ben hayvanları seviyorum. Çünkü her birisinin ayrı bir özelliği var.” (Ö12)

“Hayvanlar süt peynir falan veriyor. Onları seviyorum. En çok da keçiyi seviyorum. Evde keçilerimiz var.” (Ö17)

“Hayvanlar hakkında iyi şeyler düşünürüm. En çok kediyi seviyorum. Köyde keçilerimiz var ve ben onlarla vakit geçirmeyi seviyorum.” (Ö23)

“Hayvanları çok seviyorum. En çok da kaplanı seviyorum. Buraya bir kaplan gelse ben kaçardım ama yine de kaplanı seviyorum. Zarar verse bile öldürmemeliyiz.” (Ö26)

“Hayvanları seviyorum. En çok köpeği seviyorum. Bizim bir tane koyunumuz vardı. Babamı yere düşürdü. Biz de onu kestik yedik. Ayrıca yılandan da çok korkuyorum.” (Ö35)

Hayvanlar ile ilgili olarak öğrencilere “Sokakta yaşayan hayvanlara barınaklar yapılınsın mı? Neden?” sorusu da yöneltilmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar değerlendirilerek tablolştırılmış (Tablo 7), ardından ise farklı birkaç öğrenci görüşüne yer verilmiştir.

Tablo 7: “Hayvanlara Barınak Yapılmasına” İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Hayvanlara Barınak Yapılmasına” İlişkin Görüşler	f
Barınmaları için yapılmalıdır.	6
Korunmaları için yapılmalıdır.	24
Canlı oldukları için yapılmalıdır.	2
Yapılmasına gerek yoktur.	1
Zorluk çekmemeleri için yapılmalıdır.	2
Onlara iyilik olması için yapmalıyız.	1
Toplam	36

Öğrencilerin sokakta yaşayan hayvanlara barınak yapılmasına ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde “gerekli” ve “gereksiz” şeklinde adlandırabileceğimiz iki tema çıkmaktadır. Öğrencilerin neredeyse tamamı barınak yapılmasını “gerekli” görürken, sadece bir öğrenci “gereksiz” görmektedir. Neden barınak yapılması gerektiğine ilişkin olarak ise 24 öğrencinin hayvanların korunmaları; 6 öğrencinin

hayvanların barınmaları; 2'şer öğrenci hayvanlar da canlı oldukları için ve zorluk çekmemeleri için; bir öğrenci ise hayvanlara faydamız dokunması için barınaklar yapmamız gerektiği yönünde görüş bildirmişlerdir. Bir öğrenci ise sokakta yaşayan hayvanlar için barınak yapılmasına gerek olmadığı şeklinde görüş bildirmeyi tercih etmiştir. Sokakta yaşayan hayvanlara barınak yapılması fikrini “gerekli” gören öğrencilere ait bazı görüşler şu şekildedir:

“Barınak yapılması iyi olur. Biz yaşıyoruz, onlar da yaşamalı.” (Ö4)

“Sokakta yaşayan hayvanlara barınak yapılması iyidir. Kardan korunurlar ve böylelikle üşümezler.” (Ö5)

“Sokakta yaşayan hayvanlara barınak yapılması çok iyi olur. Onların da yuvası olmuş olur. Bizim yuvamız var onların da olsun.” (Ö9)

“Onlara barınak yapılması iyi olur. Çünkü onlara da yazık. Eğer biz onlara barınak yapmazsak onları köpekler yer.” (Ö16)

Sokakta yaşayan hayvanlara barınak yapılması fikrini “gereksiz” gören öğrencilere ait bazı görüşler ise şu şekildedir:

“Onların evleri yok ama anlara ev yapmamıza gerek de yok.” (Ö26)

3,3,GERİ DÖNÜŞÜM İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Öğrencilerin geri dönüşüm ile ilgili görüşlerini almak amacıyla iki farklı soru yöneltilmiştir. Yöneltilen sorularda öğrencilerin geri dönüşüm ile ilgili duyuları, okullarında geri dönüşüm kutularının konulmasına ilişkin görüşleri ve öğrencilerin geri dönüşüm amacına hizmet edecek kullanımları ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Yöneltilen “Geri dönüşüm diye bir şey duydunuz mu? Okullara geri dönüşüm kutularının konulmasını nasıl buluyorsunuz?” sorusu ile öğrencilerin geri dönüşüm hakkında bilgi sahibi olma durumları ve geri dönüşümün amacına ilişkin görüşleri alınmıştır. Bu soruya ilişkin öğrenci görüşlerine ait dağılım Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8: Okullara Geri Dönüşüm Kutuları Konulmasına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Okullara Geri Dönüşüm Kutuları Konulmasına” İlişkin Görüşler	f
Konulmalı, okul temiz olur.	4
Maddeleri geri dönüştürürüz.	6

Kâğıt toplamak için iyidir.	3
Daha az ağaç kesilir.	3
Geri dönüşümü duymadım.	15
Az duydum.	1
Piller için okullara konulmuştu.	3
Toplam	36

Öğrencilerin geri dönüşüm hakkında vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde “bilgi sahibi olan” ile “bilgi sahibi olmayan” öğrenciler şeklinde iki gruba ayrıldıkları görülmektedir. Gruplara göre öğrencilerin görüşlerinin dağılımına baktığımızda 15 öğrenci “hiç duymadığımı”; 1 öğrenci “az duyduğumu”; 4 öğrencinin “çevrenin daha temiz olmasına hizmet ettiğini”; 6 öğrencinin “geri dönüşüm ile maddelerin tekrar kullanılabilir hale getirildiğini”; üçer öğrencinin ise “kâğıt toplamak için konulduğu”, “bu sayede daha az ağaç kesildiğini” ve “piller için konulduğunu” ifade etmişlerdir. “Bilgi sahibi olan” grubundaki öğrencilerin belirttiği bazı görüşler ve neden şu şekildedir:

“Okulumuzda geri dönüşüm kutuları var. Olmayan okullara da geri dönüşüm kutularının konulmasını isterim. Kitapları ve kâğıtları boşu boşuna çöpe atmazlar. Ağaçlar kesilmez. Bu kâğıtlardan tekrar kâğıt yaparız.” (Ö9)

“Piller var kutulara atıyorlar. Eğer bu kutular konulmasa o zaman piller çevreye atılır, o piller çevreyi pisletir, her yer kömür olur. Çevre temiz olur. Ama sadece pilden de olmaz, kâğıt toplama kutuları da olmalı. Bir ara bizim okula da konulmuştu.” (Ö19)

“Geri dönüşüm kutularını duydum. Bazı yerlerde görüyorum. İlçede bazı okullarda var ama hangi okulda olduğunu tam bilmiyorum. Mesela kâğıtları geri dönüşüm kutularına atarsak yeniden bir tane boş kâğıt olabilir. O zaman yeniden satılırlar.” (Ö20)

“Geri dönüşüm kutuları piller için kullanılmaktadır. Başka şeyler için de kullanılıyor mu bilmiyorum.” (Ö31)

“Habersiz” grubundaki öğrencilerin belirttiği bazı görüşler ise şu şekildedir:

“Geri dönüşüm kelimesini hiç duymadım.” (Ö 13)

“Geri dönüşüm kutusu bizim okulumuzda yok. Ne olduğunu bilmiyorum.” (Ö25)

Öğrencilerin geri dönüşüm ile ilgili bilgilerine ilişkin görüşlerini aldıktan sonra ikinci bir soru daha yöneltilmiştir. “Kullanılmış kâğıtları ne yapmamız gerekir?” sorusu ile öğrencilerin aynı zamanda geri dönüşüm ile ilgili sorumlu davranışlara ilişkin görüşleri de belirlenmek amaçlanmıştır. Buna göre öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilmiş, benzer olan görüşler arasında sınıflandırmalar yapılarak frekans tablosu oluşturulmuştur (Tablo 9).

Tablo 9: Kullanılmış Kâğıtlara İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Kullanılmış Kâğıtlar” İlişkin Görüşler	f
Çöpe atabiliriz.	5
Geri dönüşüm kutusuna atmalıyız.	10
Saklamalıyız.	17
Biriktirerek yakmalıyız.	1
İyi değerlendirmeliyiz.	3
Toplam	36

Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, kullanılmış kâğıtların geri “dönüşüm kutusuna atılmalı”, “farklı şekilde değerlendirilmeli” ya da “çöpe atılmalı” şeklinde olmak üzere üç temanın olduğunu görmekteyiz. 5 öğrenci “kullanılan kâğıtların çöp kovasına atılmasını”, 10 öğrencinin “geri dönüşüm kutusuna atılması gerektiğini”, 17 öğrencinin “saklanması gerektiğini”, 2 öğrencinin “iyi değerlendirilmelidir” ve bir öğrencinin de “biriktirerek yakılması gerektiği” şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin “geri dönüşüm kutusuna atılmalı” temasına ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

“Kullanılmış kâğıtları geri dönüşüm kutusuna atabiliriz. Onları yırtmamalıyız.” (Ö7)

“Kullanılmamış tarafına resim çizebiliriz. Oyun oynayabiliriz, mesela isim şehir oyunu. Ondan sonra da geri dönüşüm kutusuna atmalıyız.” (Ö6)

“Ya bir yere saklarım, ya bir yere atarım ya da geri dönüşüm kutusuna atarım.” (Ö19)

Öğrencilerin “farklı şekilde değerlendirilmeli” temasına ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

“Kâğıtları paramızla alıyoruz. Onları değerli kullanmalıyız. Her iki tarafını da kullandıysak bir yere koymalıyız. Belki gün gelir lazım olabilir.” (Ö18)

“Dosyamıza koyarız. Kardeşime veririm, kardeşim boyar. Kardeşim dosyasına koyar. İşe yaramazsa çöpe atmamalıyız. Kış gelince sobada yakabiliriz.” (Ö24)

“Biriktirmeliyiz. Sonra kullanabiliriz. Çünkü onlar ağaçtan yapılmış, ağaçlara da yazık. Tekrar beyaz kâğıt haline getirebiliriz. Makineye koyuyorlar, tekrar kağıt yapıyorlar.” (Ö33)

Öğrencilerin “çöp kutusuna atılmalı” temasına ilişkin bazı görüşleri şu şekildedir:

“Kullanılmış kâğıtların arka tarafını da kullanmalıyız. Sonra da çöp kutusuna atmamız.” (Ö1)

“Kullanılmış kâğıtları ödevim olursa kullanırım. Arkası boş olsa da öyle kalsın. Çöp kutusuna atarım” (Ö14)

3,4,ENERJİ TASARRUFU İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Öğrencilerin enerji kaynaklarını kullanırken ne kadar tasarruflu davrandıklarını ortaya koymak amacıyla iki soru yöneltmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan enerji tasarrufunun öneminin farkında olup olmadıkları ve günlük hayatta enerji tasarrufuna yönelik davranışlara ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

İlk olarak öğrencilere elektrik tasarrufuna ilişkin olarak “Evlerde daha az enerji tüketen tasarruflu ampullerin kullanılmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu yöneltmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara ait görüşlerin dağılımı Tablo 10’da gösterildiği gibidir.

Tablo 10: Tasarruflu Ampul Kullanılmasına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Tasarruflu ampul”e İlişkin Görüşler	f
Elektrikten tasarruf ederiz.	17
Paradan tasarruf ederiz.	9
Hem elektrik hem paradan tasarruf ederiz.	3
Ne olduğunu bilmiyorum.	2
Çok az bilgim var.	1
Daha küçük evlerde kullanılmalıdır.	3
Daha iyi ışık verdikleri için kullanmalıyız.	1
Toplam	36

Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların incelenmesi sonucunda tasarruflu ampul kullanımı hakkında “bilgi sahibi olan” ve “bilgi sahibi olmayan” şeklinde iki grup oluşturdukları görülmektedir. Evlerde tasarruflu ampul kullanılmasına ilişkin öğrenci görüşlerinin dağılımına bakıldığı zaman, 17 öğrenci elektrikten tasarruf, 9 öğrenci paradan tasarruf, 3 öğrencinin hem paradan hem de elektrikten tasarruf edilmesi için kullanılması gerektiği görüşünü bildirmişlerdir. 2 öğrenci tasarruflu ampulün ne olduğunu bilmediğini, bir öğrencinin ise tasarruflu ampul hakkında az bilgiye sahip olduğunu bildirmişlerdir. Bunu yanı sıra 3 öğrenci, daha küçük olan evlerde, 1 öğrencinin ise daha fazla ışık yaydığı için kullanılması gerektiği yönünde cevap vermişlerdir. Verilen cevapların geneline bakıldığı zaman, öğrencilerden 29 öğrencinin tasarruflu ampul kullanılınca elektrik ya da paradan tasarruf edileceğini bildiği, 7 öğrencinin ise tasarruflu ampul hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Öğrencilerin “bilgi sahibi olan” temasına ilişkin vermiş oldukları cevaplardan bazıları şu şekildedir:

“Tasarruflu lambalar iyi çünkü paramız boşa gitmiyor. Diyelim tasarruflu lamba kullanmazsak ya da arkadaşımız gündüz ışığı yakmaya çalışırsa o zaman daha fazla paramız gider.” (Ö7)

“Az elektrik yakan lambalar kullanmalıyız. O daha az elektrik yakar.” (Ö20)

“Daha az para harcanan elektrik ampullerini kullanmalıyız. Yoksa paramız biter. Sadece paramız değil elektriğin ışığı da bitebilir.” (Ö30)

Öğrencilerin “bilgi sahibi olmayan” temasına ilişkin vermiş oldukları cevaplardan bazıları ise şu şekildedir:

“Evimizde tasarruflu ampul kullanılıyor ama ne işe yaradığını bilmiyorum.” (Ö2)

“Tasarruflu ampulün ne olduğunu bilmiyorum.” (Ö22)

Enerji tasarrufu ile ilgili olarak öğrencilere yöneltilen “Gündüz içerisi aydınlık olduğu halde ışıkları yakmaya çalışan birilerini görseniz ne yaparsınız?” sorusu ile öğrencinin sorumlu davranışa ilişkin görüşleri alınmaya çalışılmıştır. Buna göre öğrencilerin verdikleri cevaplara ilişkin dağılımlar Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11: Gereksiz Işık Açma Davranışına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Gereksiz Işık Yakmaya” İlişkin Görüşler	f
Hem para hem de elektrik tasarrufu için uyarmalıyız.	1
Elektrik tasarrufu için uyarmalıyız.	15
Gündüz aydınlıkken açmak yanlıştır.	14
Para tasarrufu için uyarmalıyız.	6
Toplam	36

Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların dağılımı incelendiğinde içerisi aydınlıkken elektrik lambalarının yakılması öğrencilerin tamamı tarafından “olumsuz” olarak değerlendirilmektedir. Öğrencilerin, “gündüz içerisi aydınlıkken lambaların yakılması” davranışına ilişkin görüşleri incelendiğinde değişik nedenlerle bu davranışı olumsuz gördükleri anlaşılmaktadır. 15 öğrencinin elektrik tasarrufu için ışığı yakmaya çalışan kişinin uyarılması gerektiğini, 14 öğrencinin gündüz içerisi aydınlıkken ışıkları yakmanın yanlış olduğunu, 6 öğrencinin para tasarrufu için uyarılması gerektiğini ve son olarak 1 öğrencinin hem para hem de elektrik tasarrufu için ışığı açmaya çalışan kişinin uyarılması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin bildirdikleri görüşler şu şekildedir:

“Boşu boşuna elektrik yanmış olur. Gereksiz ışıklar kapatılmalıdır. Biz de onu kapatması için uyarmalıyız” (Ö1)

“Öyle bir durumla karşılaşsam derim ki ışıkları sabah yakma. Akşamları açmamız gerekir. Akşamları karanlık, sabahları aydınlık olduğu için sadece akşamları açılmalıdır.” (Ö4)

“Bu durumdaki bir öğrenci elektriği boşa harcıyor. Paramız da boşa gider. Onu uyarmalıyız. Başımdan böyle bir olay geçmedi ama geçseydi uyarırdım.” (Ö5)

“Öyle bir öğrenci ile karşılaşsam kapatmasını söylerim çünkü içerisi aydınlık zaten. Yaksak elektrikler boşa gider.” (Ö15)

3,5,KİŞİSEL SORUMLULUK İLE İLGİLİ ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİ

Öğrencilerin çevre ile ilgili etkinliklerdeki sorumluluk bilincine ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla iki soru yöneltilmiştir. İlk soruda çevre temizliğinde en çok sorumluluğun kimde ya da kimlerde olduğu, ikinci soruda ise çevre ile ilgili bir etkinliğe arkadaşlarını davet etmeleri gerektiğinde arkadaşlarını nasıl davet ettikleri ile ilgilidir.

İlk olarak öğrencilere “Okulunuzun bahçesinin daha temiz olması için en çok kimler çalışmalıdır?” sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin vermiş oldukları cevapların dağılımları belirlenmiş ve Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Temiz Çevre İçin Sorumluluk ile İlgili Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Kişisel Sorumluluğa” İlişkin Görüşler	f
Okulda bulunan herkes sorumludur.	20
En çok öğrenciler sorumludur.	9
Bütün sınıflar sorumludur.	1
Sadece nöbetçiler sorumludur.	1
Sadece görevliler sorumludur.	2
Sadece çocuklar sorumludurlar.	3
Toplam	36

Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre “herkesin sorumluluğu” ve “sadece birilerinin sorumluluğu” şeklinde iki tema ortaya çıkmaktadır. Bu soruya ilişkin olarak 20 öğrenci bu sorumluluğun okulda bulunan herkesin, 9 öğrenci en çok öğrencilerin, 3 kişi sadece çocukların, 2 öğrenci sadece görevlilerin, 1’er öğrenci ise bütün sınıfların veya sadece nöbetçinin sorumlu olduğunu bildirmişlerdir. Verilen bu cevaplara bakılarak öğrencilerin çevre temizliğinde sorumluluğun kime ya da kimlere düştüğü konusunda bilgi sahibi olduğunu söyleyebiliriz. Öğrencilerin “herkesin sorumluluğu” temasına ilişkin bildirdikleri görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Biz hepimiz. Çöpleri yere atanları uyarırsak okul çevresi tertemiz olur.” (Ö16)

“Bütün sınıflar çalışmalıdır.” (Ö36)

Sorumluluğun sadece belli kimselerde olduğunu düşünen öğrencilerin ise şu şekilde görüş bildirdikleri görülmektedir:

“Bence öğrenciler. Bir şey yiyorlar çöplerini oraya (yere) atıyorlar görevliler temizliyorlar. Böyle olmaz ki; kendi çöplerini kendileri toplamalıdır.” (Ö20)

“Görevliler temizlemeli çünkü onların işi.” (Ö26)

Çevrenin temizlenmesi ve korunmasında sorumluluğunun bilincinde olan öğrencilerin, çevre ile ilgili etkinliğe arkadaşlarını da çağırarak ikna etmelerine ilişkin ikinci bir soru daha yöneltilmiştir. “Çevrenizde ağaç dikme etkinliği olsa ve bir arkadaşınızı yardımcı olması için çağırmanız gerekse, neler söyleyerek çağırırsınız?” sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevapların dağılımı incelenmiş ve Tablo 13’de gösterilmiştir.

Tablo 13: Çevre Etkinliği İçin Başkalarını İkna Etmeye İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Dağılımı

“Baskalarını İkna Etmeye” İlişkin Görüşler	f
Çevreyi korumak için yardım etmelisin.	3
Daha temiz bir çevre için yardım etmelisin.	8
Temiz bir hava için yardım etmelisin.	1
Daha güzel bir çevre için yardım etmelisin.	2
Okulun daha güzel olması için yardım etmelisin.	4
Ağaçlar ve çevre önemlidir.	2
Arkadaşım gelmezse tek başıma yaparım.	5
Daha yeşil bir çevre için yardım etmelisin.	1
Çevreyi seviyorsanız yardım etmelisiniz.	1
Ağaçlar faydalı oldukları için yardım etmeliyiz.	6
Öyle bir etkinliğe yardım etmem.	2
Toplam	36

Çevrelerinde yapılmakta olan bir ağaçlandırma çalışmasında öğrencilerin aktif katılımına ilişkin görüşleri incelendiğinde “aktif katılan” ve “aktif katılmayan” iki tema öne çıkmaktadır. İki öğrenci “aktif katılmayan” temasına ilişkin görüş bildirmişken, “aktif katılan” temasında ise toplam 34 öğrencinin görüş bildirdiğini görmekteyiz. Farklı nedenlerle açıklama yapan öğrencilerin dağılımı incelendiğinde iki öğrenci “kendim de yardım etmem” derken, beş öğrenci ise “arkadaşım gelmezse kendi başıma yaparım” şeklinde cevap vermişlerdir. Bunun dışındaki öğrenciler ise çevre temizliği (8 öğrenci), çevre güzelliği (2 öğrenci), daha yeşil bir çevre (1 öğrenci), çevre sevgisi (1 öğrenci), çevreyi koruma (3 öğrenci), temiz bir okul (4 öğrenci), çevre ve ağaçların

önemli olduğu (2 öğrenci) veya ağaçların faydalı olduğu (6 öğrenci) yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin “aktif katılan” temasına ilişkin bildirmiş oldukları görüşlerden bazıları şu şekildedir:

“Ağaç dikme etkinliğine yardım etmek isterim. Arkadaşlarımın da yardımı için onlardan da yardım isterim. Eğer yardım etmek istemezlerse ‘çevremiz daha temiz olur, gel sen de yardım et’ derim.” (Ö2)

“Ağaçlar kötü havaları içine alır, iyi havayı verir diyerek arkadaşlarımı ikna etmeye çalışırım.” (Ö3)

“Gel beraber ağaç dikelim derim. Eğer gelmezse, hem kendini hem de çevreni korursun derim ikna etmeye çalışırım.” (Ö4)

““Giderim. Çevreyi daha iyi anlatırım ona. Çevrenin ve ağaçların ne kadar önemli olduğunu belirtirim.” (Ö10)

“Gidip yardım ederim. Arkadaşlarıma da, çevremiz yeşillik ve ormanlık olsun der onları ikna etmeye çalışırım.” (Ö17)

“Giderim ağaç dikerim. Arkadaşlarıma da ‘çevrenizi seviyorsanız gelin’ derim.” (Ö19)

“Bana yardım edebilir misiniz derim. Onlar da tabi ki derler. Biz de yerleri kazarız, ağaç dikeriz, ağaçlar da büyür. Yardım etmek istemezlerse gider onları müdüre söylerim. Ben tek başıma yapamam derim. Arkadaşlarım gelin bahçelere ağaç dikelim, bahçeler güzel olsun derim.” (Ö21)

Öğrencilerin “aktif katılmayan” temasına ilişkin bildirmiş oldukları görüşleri ise şu şekildedir:

“Başka işim varsa ona giderim. Yardım etmem.” (Ö28)

4.SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğrencilerin su kaynakları hakkındaki görüş ve düşüncelerine bakıldığında su tasarrufu konusunda duyarlı oldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin tamamı, suyu boşa akmakta olan bir musluk görmeleri durumunda suyu kapattıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Su kaynaklarının tükenmesine ilişkin öğrenci görüşleri incelendiğinde ise öğrencilerin bir kısmının su kaynaklarının tükeneneğine inandıkları, bir kısım öğrencinin ise su kaynaklarının tükenmeyeceğine inandıkları yönünde görüş bildirmişlerdir. Yüksel (2010)’in de belirttiği gibi dünyamızda ve Türkiye’de su kaynakları hızla tükenmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin suyun tükeneneği bilgisine sahip oldukları sonucunu desteklemektedir.

Öğrenciler yere çöp atma davranışını yanlış bulmaktadırlar. Kendilerine yakın gerçekleşen bir yere çöp atma davranışında, öğrenciler

yere çöp atan kişinin uyarılması gerektiğine inanmaktadırlar. Yere çöp atma davranışı da öğrenciler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Öğrenciler bu davranışı çevreyi sevmeme, kötülük, çevreyi korumama, çevreyi iyi kullanamama, terbiyesizlik ve çevreye zarar verme olarak tanımlamışlardır. Yere çöp atma davranışı yanlış olduğu bilinmesine rağmen yere çöp atan öğrencilerin attıkları çöplerin yerden kaldırılarak çöp kovasına atılmasına ilişkin öğrenci davranışları da olumlu karşılanmaktadır. Bu davranış çevreyi koruyucu bir davranış olarak tanımlanmaktadır.

Öğrencilerin hayvanlar ile ilgili olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğrenciler, hayvanların iyi, dost, faydalı olduklarına inandıkları ve hayvanlarla zaman geçirmenin eğlenceli olduğuna inanmaktadırlar. Çarpıcı sonuçlarından birisi de öğrencilerin, hayvanların zarar verme ihtimalinin olmasına rağmen yaşam hakları olduğuna inanmalarındır. Sokakta yaşamak zorunda kalan hayvanlara barınaklar yapılması fikrine de öğrencilerin tamamına yakını katılmaktadırlar. Korunma ihtiyacından dolayı barınak yapılmasını gerekli görmektedirler. Bu sorulara ilişkin öğrenci görüşleri, Procop&Tunncliffe (2008) tarafından yapılmış olan çalışmanın sonuçları ile kısmen örtüşmektedir. Procop&Tunncliffe tarafından ilköğretim öğrencilerinin hayvanlara karşı tutumlarını incelemeye dönük yapılan çalışmanın sonuçlarına göre, öğrenciler belirli hayvan türlerine karşı korkmakta ve buna bağlı olarak olumsuz tutum geliştirmektedirler. Evlerinde evcil hayvan beslemeyen öğrencilerin besleyen öğrencilere göre daha olumsuz tutum sahibi oldukları da bu araştırmadan alınan sonuçlar arasında yer almaktadır.

Öğrencilerin geri dönüşüm konularında yeterli bilgi sahibi oldukları söylenemez. Görüşme amacıyla gidilen okullarda geri dönüşüm kutularının konulmadığı, kutuların konulduğu okullarda ise belli bir süre sonra bu atıkların toplanmadığından dolayı uygulamaya son verildiği belirlenmiştir. Bununla birlikte bazı öğrencilerin de geri dönüşümünü ne olduğunu, faydalarını bildikleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Kullanılmış bir kâğıdın çöp kutusuna atılması gerektiğine inanan öğrenciler olduğu gibi geri dönüşüm ile tekrar kazanılması gerektiğine inanan öğrenci oranı çok düşük çıkmıştır. Bonnett & Williams (1998) tarafından yapılmış bir araştırmada öğrencilerin geri dönüşüm hakkında

olumlu tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla bu araştırmadan geri dönüşüm ile ilgili elde edilen sonuçlar, Bonnett& Williams'ın yapmış olduğu çalışmadan elde edilen sonuç tarafından desteklenmemektedir.

Elektrik tasarrufu ile ilgili görüşler incelendiğinde özellikle köy okulunda okumakta olan öğrencilerin evlerde tasarruflu ampulün neden kullanılması gerektiği konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Günlük hayatta sıklıkla karşılaşılabilecek gereksiz elektrik tüketimine karşı öğrencilerin bilinçli bir şekilde karşı çıktıkları ve böylesi bir davranış sergileyen kişilerin uyarıldıkları şeklinde görüş bildirilmiştir. Elektrik tasarrufunda öğrencilerin bu davranışı kazanmalarının bir sebebi olarak ailelerin elektrik tasarrufu konusunda uygulamaları ve uyarılarının olduğu düşünülebilir.

Çevre temizliğinde bireysel sorumluluğu kendisinde hisseden birey, çevre temizliği ve çevre ile ilgili herhangi bir etkinlikte doğrudan katılım sağlar. Bu bağlamda öğrencilerin bireysel sorumluluk konusunda farkındalık düzeylerine bakıldığında öğrencilerin çoğunluğunun bireysel sorumluluk konusunda bilinçli oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Herhangi bir çevre etkinliğine katılan öğrencinin, başka bir arkadaşını da ikna etmeye çalışması, farkındalık düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. Buna göre öğrencilerin bir başka arkadaşını çevre etkinliklerine katılım için ikna etmeye ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu ve ağaç dikme etkinliğinin faydaları hakkında olumlu görüşlere bildirmişlerdir.

Çevreyi koruma ve güzelleştirme sorumluluğu sadece görevli kimselere bırakılmamalı, herkes çevresini korumak ve güzelleştirmek için elinden geleni yapmalıdır. Bu husus 1982 Anayasasının 56. maddesinde “Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir, çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir” şeklinde yer almaktadır. Anayasa ve ona paralel olarak çıkartılmış olan 2872 Sayılı Çevre Kanunu, çevrenin korunması ve geliştirilmesi için hem devlete hem de bireylere aktif olarak katılmaları gereken bir görev vermektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004: 452). Öğrenci görüşleri incelendiğinde öğrencilerin tamamının bireysel sorumluluk ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıkları

görülmektedir. Bu konuda yapılmış olan başka bir çalışmada (Erdoğan, 2009) öğrencilerin bireysel sorumluluklarının farkında olma düzeylerinin çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öneriler

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak şu önerilerde bulunulmuştur:

- Okullara geri dönüşüm kutuları konulmalıdır.
- Öğrencilerde geri dönüşüm konusunda farkındalık yaratmak için çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencilerin çevre konularında bireysel sorumluluk ile ilgili farkındalık düzeylerini arttırmak için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğrencilere sorulan soruların içeriğini oluşturan konularda uygulama yapma imkânı tanınmalıdır. Böylelikle öğrenciler teorik olarak farkında oldukları konularda uygulama yapma olanağı da bulabilirler.

KAYNAKÇA

- Aslan, O., Sağır, Ş. U. ve Cansaran, A. (2008). Çevre tutum ölçeğinin uyarlanması ve ilköğretim öğrencilerinin çevre tutumlarının belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 283-295. <http://uvt.ulakbim.gov.tr>
- Atasoy, E. ve Ertürk, H. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum ve çevre bilgisi üzerine bir alan araştırması. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10 (1): 105-122. <http://uvt.ulakbim.gov.tr>
- Berkes, F. ve Kışlalıoğlu, M. (1993). *Ekoloji ve çevre bilimi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bonnett, M. & Williams, J. (1998). Environmental education and primary children's attitude towards nature and the environment. *Cambridge Journal of Education*, 28 (2), 159-174. Web: <http://www.tandfonline.com/loi/ccje20> Adresinden 5 Ocak 2012'de alınmıştır.
- Chapman, D. & Sharma, K. (2001). Environmental attitudes and behavior of primary and secondary students in asian cities: an overview strategy for implementing an eco-schools programme, *The Environmentalist*, 21, 265-272. doi: 10.1023/A:1012996016601
- Çevre ve Orman Bakanlığı. (2004). *Türkiye çevre atlası*. Ankara.
- Erdoğan, M. (2009). *5. sınıf öğrencilerinin çevre okuryazarlığı ve bu öğrencilerin çevreye yönelik sorumlu davranışlarını etkileyen faktörler*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır?, *Çevre ve İnsan*, 65. Ankara.

- Fussel, A. (Tarihsiz). *Benefits of environmental education: fourth graders' attitude towards the environment*. Web: <http://www.smcm.edu> Adresinden 05 Ekim 2011 Tarihinde indirildi.
- Gökçe, N., Kaya, E., Aktay, S., Özden, M. (2007). İlköğretim öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları. *İlköğretim-Online*, 6 (3), 452 – 468. Web:<http://ilkogretim-online.org.tr/vol6say3/v6s3m35.doc> Adresinden 15 Aralık 2010'da indirildi.
- Kalantari, K., Fami, H. S., Asadi, A. & Mohammadi, H. M. (2007). Investigating factors affecting environmental behavior of urban residents: a case study in tehran city-iran. *American Journal of Environmental Sciences*, 3 (2), 67-74. Web: <http://www.scipub.org/fulltext/ajes/ajes3267-74.pdf> Adresinden 16 Aralık 2010'da alınmıştır.
- Laza, V., Lotrean, L., Pinte, A. & Zeic, A. (2009). Knowledge, attitudes and environmental oriented behaviours for 7-8 year old children. *Applied Medical Informatics*, 24 (1-2); 59-66. PROQUEST veritabanından alınmıştır.
- Prokop, P. & Tunnicliffe, S. D. (2008). "Disgusting" animals: primary school children's attitudes and myths of bats and spiders. *Eurasia Journal of Mathematics, Science & Technology Education*, 4(2), 87-97. ERIC veritabanından alındı. (EJ907645)
- Sağır, U. S., Aslan, O. ve Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 7 (2), 496-511.
- Tuncer, G., Sungur, S., Tekkaya, C. ve Ertepinar, H. (2004). Kırsal ve kentsel alanlarda yaşayan 6. sınıf öğrencilerinin çevreye yönelik tutumları: ankara'da bir çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26, 167-175. <http://uvt.ulakbim.gov.tr>
- UNEP. (2011). <http://www.unep.org/> Erişim Tarihi, 7 Ekim 2011.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, E. (2010, 21 Ekim). *Tekirdağ'da suyun kullanımı ve önemi*, Tekirdağ'da Değerler Sempozyumunda sunuldu, Tekirdağ.

